

Vlaams
Parlement

stuk **1362** (2011-2012) – Nr. 1
ingediend op 15 november 2011 (2011-2012)

Voorstel van resolutie

van de heren Hermes Sanctorum en Filip Watteeuw

betreffende een doeltreffende grondstoffenstrategie
voor Vlaanderen

TOELICHTING

Inleiding

Wereldwijd vindt een wedloop plaats om de schaarse natuurlijke hulpbronnen onder controle te krijgen. De prijzen van brandstoffen en schaarse grondstoffen rijzen de pan uit. Ook biograndstoffen worden schaars en de toenemende competitie tussen productie voor voedsel enerzijds en voor energie en industrie anderzijds, is een van de factoren die de voedselprijzen de hoogte injagen.

In dit voorstel van resolutie richten we ons vooral op abiotische, niet-energiegerichte grondstoffen. Over de problemen van de energiebevoorrading met steeds schaarser wordende fossiele brandstoffen nam het Vlaams Parlement al een resolutie aan¹. De discussie over biomassa in al haar aspecten is ook bijzonder belangrijk, maar verdient een afzonderlijke aanpak.

Grondstoffenafhankelijkheid

De Vlaamse economie is voor een belangrijk deel afhankelijk van schaarse grondstoffen. Ook voor de omslag naar een groene economie zijn specifieke grondstoffen nodig, bijvoorbeeld zeldzame aardmetalen. Meer zelfs: er is een sterke band tussen een vooruitziend klimaat- en grondstoffenbeleid².

Europa

Europa werkt aan een grondstoffenstrategie op langere termijn (cf. de ‘Roadmap to a Resource Efficient Europe’ – 20/9/2011). Het Europees Parlement gaf ook al sterke aanbevelingen mee³.

De Europese Commissie⁴ identificeerde veertien kritieke grondstoffen die uitgeput geraken of die door de sterke marktschommelingen onbetaalbaar dreigen te worden. Voor een aantal kritieke grondstoffen zou de vraag tegen 2030 verdrievoudigen ten opzichte van 2006. De veertien kritieke (reeksen) hulpbronnen zijn:

- platinametalen (ruthenium, rhodium, palladium, osmium, iridium en platina): nodig voor brandstofcellen, katalysatoren, ontziltingsinstallaties enzovoort;
- gallium, indium, germanium: gebruikt in zonnecellen;
- kobalt: gebruikt in lithiumionbatterijen;
- tantaal: gebruikt voor legeringen voor windmolens, elektrische wagens, voor medische technologie;
- vloeispaat⁵: nodig in de staalproductie en als email voor keukengerei;
- niobium: legeringen voor straalmotoren;
- antimoon: voor lcd en led;
- beryllium, magnesium, wolfram, grafiet;
- zeldzame aarden: nodig voor groene technologieën (zie tabel), beeldschermen, laserapparatuur, glasvezellijnen enzovoort.

1 Resolutie van 8 juli 2010 betreffende het voorbereiden van Vlaanderen op olie- en gaspieken.

2 Cf. ‘Ressourcen- und Klimaschutz: Ökologischer Imperativ und ökonomischer Megatrend?’, Wuppertal Papers nr. 183, Wuppertal Institut, juli 2010.

3 Resolutie van het Europees Parlement van 13 september 2011 over een doeltreffende grondstoffenstrategie voor Europa.

4 Mededeling van de Europese Commissie, Grondstoffen en grondstoffenmarkten: uitdagingen en oplossingen, 3/2/2011.

5 fluoriet of calciumfluoride CaF₂.

Europa is voor een reeks hulpbronnen afhankelijk van een handvol landen die de eigen economie, zo nodig, voorrang zullen geven⁶:

- China (antimoon, vloeispaat, gallium, germanium, grafiet, indium, magnesium, zeldzame aarden, wolfram);
- Rusland (platinametalen);
- Congo (kobalt, tantaal);
- Brazilië (niobium, tantaal).

Vooral de zogenaamde zeldzame aarden (aardmetalen) zijn de laatste jaren fors duurder geworden. Dat blijkt uit onderstaande tabel⁷:

Zeldzame aarden	Toepassingen (o.m. in groene economie)	Prijs per kilo (in €) in 2008	Prijs per kilo (in €) op 27/4/2011
Lanthaan(oxide) La	Hybride wagens (nikkelbatterijen)	5,9	90,73
Cerium(oxide) Ce	Autokatalysatoren	3,11	89,02
Neodymiumoxide Nd	Windturbines, hybride wagens, laptops, gsm's	21,74	156,78
Praseodymium(oxide) Pr	Permanente magneten	20,10	146,9
Samarium(oxide) Sm	Filters, behandeling botkanker	3,54	82,21
Dysprosium(oxide) Dy	Windturbines, hybride motoren, elektronica, lasers	80,77	477,16
Europium(oxide) Eu	Rode kleur televisie	328,5	804,35
Terbium(oxide) Tb	Energie-efficiënte fluorescerende lampen	491,32	817,99

Daarnaast onderscheidt Europa nog een tweede reeks van economisch prioritaire grondstoffen (bijvoorbeeld aluminium, chroom, ijzer, nikkel, zink, vanadium, tellurium) en een derde reeks van prioritaire stoffen (waaronder zilver, koper, lithium, silicium).

Ook in deze beide reeksen komen grondstoffen voor die ook voor de omslag naar een groene economie van strategisch groot belang zijn. Zo bijvoorbeeld in de derde reeks: lithium. De beschikbaarheid van lithium voor de nieuwe lithiumionbatterijen, onder meer in elektrische voertuigen, kan een probleem vormen als er snel veel elektrische auto's bijkomen. Die grondstof zit geconcentreerd in Bolivia, China en Chili en brengt een afhankelijkheid van een beperkt aantal landen met zich mee⁸.

Vlaanderen

Het is hoog tijd om ook voor Vlaanderen een duurzame grondstoffenstrategie uit te werken met een even sterke nadruk op een hogere grondstoffenefficiëntie en grondstoffenproductiviteit als antwoord op de toenemende schaarste.

6 Zo besliste de Chinese overheid al exportquota op te leggen voor zeldzame aarden.

7 Scientific American, Rare Earths, 'Elemental Needs of the Clean-Energy Economy', okt. 2010; Eos, 'Grondstoffen raken op – hypotheek op groene technologie', juni 2011.

8 De linkse president Evo Morales wil van Bolivia het Saoedi-Arabië van de lithiumproductie maken, cf. TerraEco, jan. 2010, 'La Bolivie détient la clé de la voiture électrique'.

Het onderzoek dat in Nederland werd verricht door TNO, CE Delft en het Centrum voor Strategische Studies van Den Haag ter voorbereiding van de Grondstoffennotitie (juli 2011) kan ter inspiratie dienen⁹.

Als Vlaanderen en Europa hun economische toekomst geheel laten afhangen van de afloop van de grondstoffenwedloop die zich nu internationaal aftekent, nemen we onverantwoorde risico's. De kans is groot dat nieuw opkomende industrielanden een belangrijk aandeel van die markt zullen veroveren. De tijd dat enkel de westerse economieën grondstoffenvoorraden voor zich konden claimen, is voorbij. Het antwoord op de wereldwijde schaarste aan grondstoffen is dan ook een radicale keuze in eigen land voor innovatie op het vlak van grondstoffenefficiëntie, recyclage en substitutie van grondstoffen. Daarnaast zal ook Vlaanderen een rol kunnen spelen in een federale en Europese grondstoffendiplomatie die rechtvaardigheid en eerlijke handel mee als uitgangspunten neemt.

Minder grondstoffen gebruiken – grondstoffenefficiëntie

Als we willen komen tot bevoorradingszekerheid wat grondstoffen betreft, hebben we geen keuze: we moeten kiezen voor spaarzaam gebruik van grondstoffen, maximale recyclage en, waar mogelijk, de vervanging van schaars voorhanden zijnde grondstoffen.

Als we erin slagen meer te doen met minder grondstoffen en de productiviteit van de inzet van grondstoffen aanzienlijk te verhogen, boeken we drie keer winst: we verminderen onze afhankelijkheid van grondstoffen uit het buitenland, we versterken onze concurrentiepositie en we doen een goede zaak voor milieu en klimaat. Dat is een van de mooiste voorbeelden van het samengaan van economie en ecologie.

Wereldwijd worden vandaag bijna 60 miljard ton abiotische, niet-energiegerichte grondstoffen verbruikt. Dat is 50% meer dan 30 jaar geleden. En het verbruik blijft sterk toenemen. Ook de milieubelasting voor het ontginnen van al die grondstoffen neemt toe: we moeten steeds meer kubieke meter aarde omwoelen om één ton erts te ontginnen. De laatste grondstoffenvoorraden liggen bovendien in erg kwetsbare ecosystemen, zoals aan de Noordpool of in de diepzee. En omdat het winnen van die grondstoffen steeds moeilijker wordt, is er ook steeds meer energie voor nodig. Spaarzaam omgaan met grondstoffen is dus ook van groot belang voor de strijd tegen de klimaatverandering.

We zullen niet alleen onze economie, maar ook onze consumptiepatronen grondig moeten aanpassen, om een echte ontkoppeling te bereiken tussen de ontwikkeling van meer welvaart en het verbruik van grondstoffen.

De mate waarin de Vlaamse economie efficiënt weet om te springen met grondstoffen, zal beslissend zijn voor onze competitiviteit op de wereldmarkt. Onze grondstoffenproductiviteit zal van nu tot 2020 minstens moeten verdubbelen. De World Business Council for Sustainable Development schat dat we tegen 2050 de grondstoffenefficiëntie met een factor vier tot tien moeten doen toenemen¹⁰.

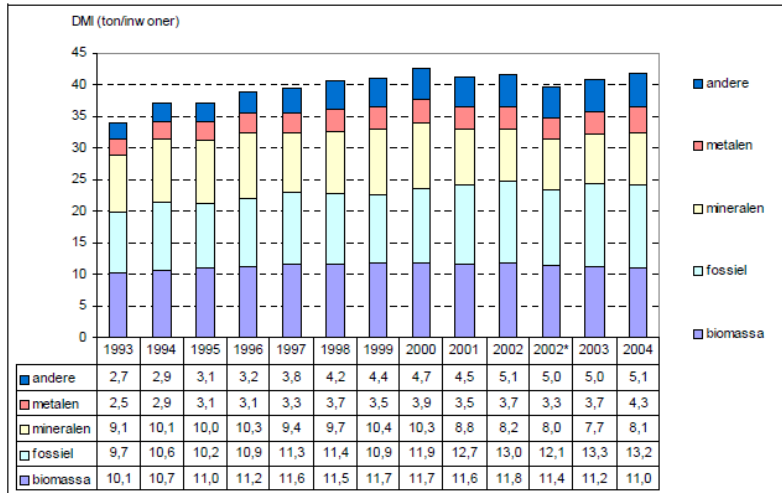
Een belangrijke indicator voor het grondstoffenverbruik is de DMI (Direct Material Input of grondstoffenbehoefte). In 2004 werd 32% van de DMI voor Vlaanderen ingevuld door fossiele brandstoffen, 26% door biomassa, 19% door mineralen, en 10% door metalen; 21% van de DMI waren eigen ontginningen, 79% was import. Tussen 1993 en 2004 nam de DMI geleidelijk aan toe, tot 42 ton/inwoner in 2004. De stijgende trend is

9 'Op weg naar een grondstoffenstrategie', The Hague Centre for Strategic Studies, n°8, juni 2011; Grondstoffennotitie, zie: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/07/15/grondstoffennotitie.html>.

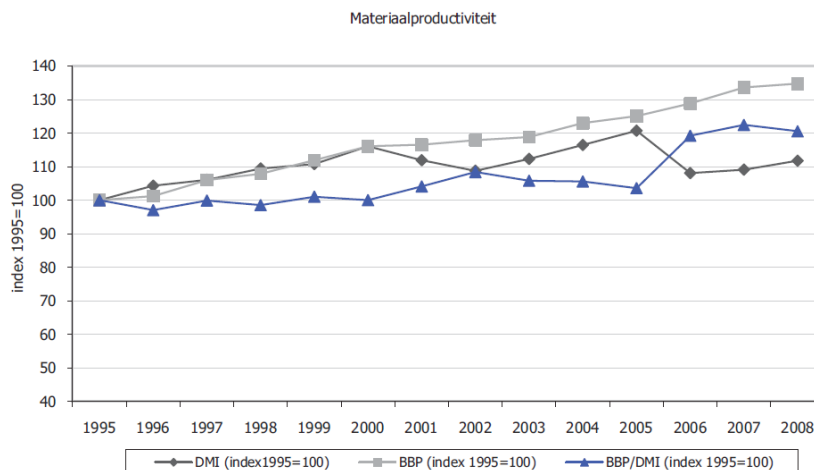
10 Cf. mededeling van de Europese Commissie, 'Roadmap for a Resource Efficient Europe', 20/9/2011.

voor een groot deel toe te schrijven aan een stijgende import van fossiele brandstoffen. Ook de import van chemicaliën en metalen steeg sterk. De toenemende DMI is vooral toe te schrijven aan onze steeds groeiende export. Ons eigen grondstoffenverbruik (Domestic Material Consumption) bleef sinds 1995 vrij constant¹¹.

Figuur 21: Direct Material Input (DMI) per grondstof (Vlaanderen, 1993-2004)

Ook in de meting van het voorjaar 2011 van de kernindicatoren van het Pact 2020 van de Vlaamse Regering voor eco-efficiëntie, blijkt dat de DMI tussen 1995 en 2008 een schommelend verloop kent, met een stijgende tendens. De stijging is wel minder uitgesproken dan de stijging van het bbp (bruto binnenlands product). Daardoor kan men spreken van een relatieve ontkoppeling tussen de DMI en het bbp. Er is echter geen systematische verbetering van de materiaalproductiviteit van de economie¹².

In het vierde Vlaamse Milieubeleidsplan (2011-2015) zijn ter zake de doelstellingen overgenomen van het Algemeen Oppervlaktedelfstoffenplan: het gebruik van primaire grondstoffen moet in de planperiode verminderen en de inzet van volwaardige alternatieven moet toenemen.

11 VMM, Milieuraapport Vlaanderen, Achtergronddocument Materiaalstromen, 2006.

12 Cf. Pact 2020, Kernindicatoren. Meting voorjaar 2011.

INDICATOREN	DOELSTELLING (2015)
Aandeel afval dat als secundair materiaal ingezet wordt	Toename in de periode 2010-2015
Aandeel ingezette alternatieve oppervlaktedelfstoffen, gemiddeld over alle delfstoffen (voortschrijdend gemiddelde over drie jaar)	Toename in de periode 2010-2015

De formulering van de doelstelling is weinig ambitieus. Elke toename volstaat ...

Om de Vlaamse grondstoffenefficiëntie te verhogen is een brede mix van instrumenten nodig. Innovaties hoeven niet louter technologisch te zijn, maar kunnen ook sociaal van aard zijn. Bijvoorbeeld de evolutie van een producten- naar een diensteneconomie, waarbij meer wordt ingezet op het gebruik dan op het bezit van goederen, kan leiden tot sterke efficiëntiewinsten en zonder dat er zich reboundeffecten voordoen (waarbij efficiëntiewinsten meteen ongedaan gemaakt worden door een toegenomen consumptie). De Europese Ecodesignrichtlijn moet worden uitgebreid tot een richtlijn die slaat op de totale eco-efficiëntie van producten (en diensten) en die innovatie stimuleert door een model als het Japanse toprunnermodel: de voorlopers worden beloond; de achterblijvers straffen daardoor zichzelf.

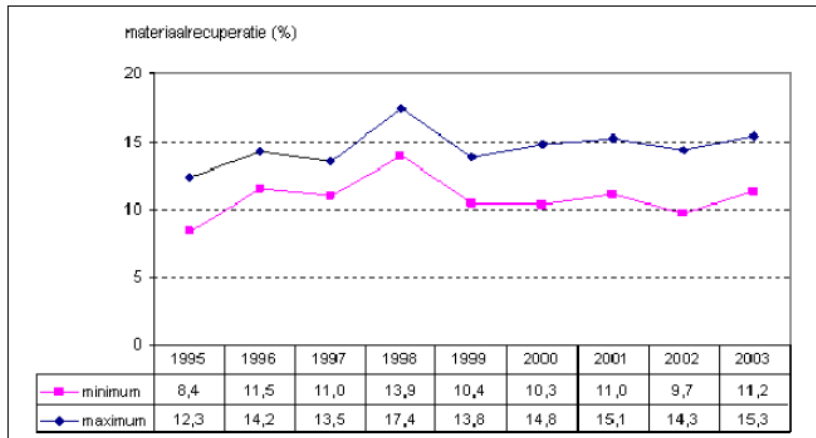
De overheid moet een belangrijke voorbeeldrol spelen in het eigen aankoopbeleid en het uitschrijven van bestekken. Ook de fiscaliteit kan, zo nodig, ingezet worden om het verkwisten van kostbare grondstoffen te ontraden.

Recycleren van grondstoffen

Hoewel in Vlaanderen al een groot deel van het huishoudelijk afval gescheiden en gerecycleerd wordt en ook voor andere afvalstromen (bijvoorbeeld bouwafval) al aanzienlijke inspanningen gedaan worden, blijkt het totaalbeeld toch sterk tegen te vallen. Dat blijkt uit de indicator materiaalrecuperatie (de verhouding van de hoeveelheid voor recuperatie aangeboden afval tot de totale hoeveelheid afval en emissies) zoals berekend in het Milieuraapport Vlaanderen (MIRA). We citeren letterlijk: “De indicator geeft slechts een lichte vooruitgang sinds 1995 aan. In 2003 werden 11 à 15% van de materialen uit afval en emissies voor recuperatie aangeboden. Van een evolutie naar een kringlooeconomie is dus nog geen sprake. Het effect van bestaande maatregelen als de selectieve inzameling van huishoudelijk afval en het inzetten van bouw- en sloopafval als alternatief voor oppervlaktedelfstoffen is beperkt ten opzichte van de totale hoeveelheid afval en emissies.”¹³.

13 VMM, Milieuraapport Vlaanderen, Achtergronddocument Materiaalstromen, p. 51.

Figuur 36: Intensiteit van materiaalrecuperatie, berekend als de verhouding van de hoeveelheid afval aangeboden voor recuperatie t.o.v. de totale hoeveelheid afval en emissies (Vlaanderen, 1995-2003)

Bron: berekeningen CDO, UGent, op basis van data van OVAM

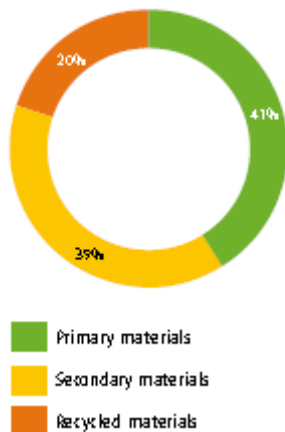
Er blijft dus een enorm potentieel in het terugwinnen en opnieuw gebruiken van grondstoffen, vervat in afval in Vlaanderen. Ook economisch vertegenwoordigt dat een grote waarde. Een ton elektroscroot bevat bijvoorbeeld 50 keer meer goud dan een ton gouderts. We kunnen ons geen wegwerpeconomie meer veroorloven waarin we grondstoffen aan de aarde onttrekken om er producten mee te maken die we nadien niet opnieuw in de economische kringloop brengen. Het doel moet dus meer zijn dan spaarzamer omspringen met grondstoffen. Op termijn moeten we – ook uit economische noodzaak – naar een 100% kringloopeconomie waarbij we afzien van het verbruik van eindige, niet-hernieuwbare grondstoffen.

Om tot dat doel te komen moeten we de hele afvaleconomie omvormen tot een grondstoffen- en milieuvriendelijke materiaalstroom- of kringloopeconomie. In het Vlaamse Materialendecreet worden de voorwaarden daartoe gecreëerd, zoals de producentenverantwoordelijkheid. Maar die zal moeten worden uitgebreid naar alle materiaalstromen in alle sectoren. Instrumenten zijn de terugname/aanvaardingsplicht, recyclagequota per productcategorie, normen inzake percentages gerecycleerd materiaal in nieuwe producten, certificatiesystemen (bijvoorbeeld eco-efficiëntielabels) enzovoort. Om een keurslijf van strakke regels overbodig te maken, kan gewerkt worden met het toprunnerprincipe. De bedrijven die de hoogste scores halen in hergebruik van materiaal, worden beloond en zetten de norm, de anderen moeten volgen. Om dezelfde reden moeten we ook af van de apart op de factuur vermelde recyclagepremies (bijvoorbeeld van Recupel); terugname en recyclage maken immers deel uit van de normale bedrijfsvoering en bedrijfskosten en kunnen niet opzijgezet worden en apart aangerekend worden. Er is dus behoefte aan een aparte responsabilisering op het niveau van de producenten. Erkende collectieve afvalbeheersorganen doen goed werk. Maar dat mag niet als effect hebben – zoals het Instituut Samenleving en Technologie (IST) in een nota aan de commissie Leefmilieu stelde – dat de inspanningen op bedrijfsniveau, en inzonderheid van de voorlopers, genivelleerd worden¹⁴. Terecht stelt het IST ook dat hoogwaardige recyclage ('up cycling') meer moet worden gestimuleerd dan vormen van recyclage in minderwaardige toepassingen ('down cycling'). En zolang er gewerkt wordt met groenestroomcertificaten voor energieproductie uit bepaalde materiaalstromen, moeten er voor diezelfde materiaalstromen sterkere stimuli zijn voor recyclage, maar dan wel gericht op de toprunners, omdat materiaalhergebruik ecologisch (maar ook economisch) veruit superieur is aan energieproductie.

¹⁴ IST-discussienota voor de commissie Leefmilieu van 6 juli 2011 omtrent een duurzaam grondstoffen- en materiaalbeheer.

In Vlaanderen speelt non-ferroproducent Umicore een voortrekkersrol inzake recuperatie van grondstoffen uit afval, bijvoorbeeld de recyclage van edele metalen en non-ferrometalen in de vestiging in Hoboken. Het bedrijf schakelde over van grootverbruiker op het gebied van grondstoffen naar kampioen in het recycleren van materialen. De Umicore-groep legt de nadruk op eco-efficiëntie (inzonderheid ‘resource efficiency’) en gebruikt voor meer dan 50% secundaire of gerecycleerde grondstoffen¹⁵. Daardoor kon de hoeveelheid afval ook fors worden beperkt. Dat is een concrete vorm van dematerialiseren: produceren met minder grondstoffen.

Input materials Umicore (in %)

Vervanging van schaarse grondstoffen

Het is niet meer dan logisch dat voor schaarse grondstoffen, die ook duurder zullen worden, alternatieven gezocht worden.

De Amerikaanse overheid besliste begin oktober 2011 om 156 miljoen dollar te investeren in schone energie en daarbij specifiek vijftien projecten te steunen die zoeken naar alternatieven voor zeldzame metalen die nodig zijn voor de bouw van zonnepanelen, windturbines en elektrische automotoren. Het programma kreeg de naam REACT mee, wat staat voor ‘Rare Earth Alternatives in Critical Technologies for Energy’.

Een ander motief om te streven naar vervanging van grondstoffen wordt gevormd door de milieukosten die het gebruik van bepaalde stoffen inhoudt in vergelijking met andere. Voor elk materiaal kan een ecologische impact vastgesteld worden. Als er degelijke alternatieven bestaan voor eenzelfde toepassing met een kleinere ecologische impact, moeten die verder ontwikkeld worden.

O&O (onderzoek en ontwikkeling) gericht op efficiëntie, recyclage, substitutie

Vlaanderen is al voorloper in selectieve inzameling van belangrijke afvalstromen zoals huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval, en in de verwerking van aanzienlijke materiaalstromen. Daarom juist zou het dom zijn om die voorsprong door laks beleid weer uit handen te geven. We kunnen de voorsprong integendeel beter ontwikkelen tot een echt ‘first mover advantage’ door nog meer in te zetten op innovatie op het vlak van besparing van grondstoffen, hergebruik en recyclage en, waar nodig, substitutie. Bijzondere aandacht kan uitgaan naar de kmo’s (zoals al gebeurde in de PRESTI-programma’s). Het

¹⁵ Umicore, Report to Shareholders and Society 2009.

Milieu- en Energietechnologie-innovatieplatform (MIP) kan daarin een sturende en coördinerende rol spelen.

Rechtvaardige grondstoffenhandel

In de grote competitieslag om de toegang tot schaars wordende grondstoffen dreigt een klein gewest het onderspit te delven. Ook Europa kan niet meer als voorheen zijn dictaten opleggen.

Op termijn is de beste garantie voor het behoud van toegang tot grondstoffenvoorraden in derde landen, het afsluiten van eerlijke handelsakkoorden die de rechten van de bevolking in die landen ten volle erkennen en uitgaan van een houding van respect. Door te blijven investeren in meer democratie in die landen en hun recht op ontwikkeling mee als uitgangspunt te nemen, zullen we op termijn een rechtvaardige handelsrelatie kunnen opbouwen. Het plunderen van grondstoffenvoorraden in ontwikkelingslanden biedt geen perspectief op een duurzame relatie die in het voordeel is van beide handelspartners. Instrumenten voor een dergelijke faire en duurzame handelsband zijn onder meer sluitende systemen voor de certificering van de herkomst van kostbare grondstoffen.

Het Vlaams Agentschap Internationaal Ondernemen kan zich beter organiseren om die problematiek adequaat te volgen. Tegelijk is veel overleg nodig met het federale niveau. België is rechtstreeks of via de EU vertegenwoordigd in verschillende internationale grondstoffenorganisaties. België is ook lid van het Gemeenschappelijk Fonds voor Grondstoffen (CFC), dat in het kader van de United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) werd opgericht als intergouvernementele financiële instelling. België verdedigt officieel steeds het duurzaamheidsbeginsel. Het is van groot belang dat België ook namens de gewesten blijft pleiten voor een grotere transparantie in de grondstoffensector, met name via een traceerbaarheidsstelsel en degelijk bestuur in de mijn- en bosbouwindustrie, vooral in Centraal-Afrika. Beter bestuur, een grotere transparantie en de bestrijding van illegale ontginning zijn belangrijk voor de preventie van conflicten.

Tegelijk is het in het belang van zowel de ontwikkelde landen als de ontwikkelingslanden dat er in de armste landen geen afval gedumpt wordt en dat afvallekstromen zoveel mogelijk vermeden worden. Het feit dat bij controles blijkt dat in de Antwerpse haven nog altijd bijna een vijfde van de tweedehandswagens, bestemd voor uitvoer, niet voldoet aan de criteria (in feite gaat het om autowrakken) en zelfs volgestouwd met afval naar derde landen vertrekt, is onaanvaardbaar. Bovendien wordt slechts een op de honderd voertuigen gecontroleerd. Ook de uitvoer van elektronisch afval naar landen in het Zuiden blijft een probleem, zeker gezien de ongezonde werkomstandigheden in Afrikaanse of Aziatische landen waar mensen (dikwijls kinderen) grondstoffen uit het afval trachten te herwinnen.

Die afvalstromen zouden zo veel mogelijk in eigen land moeten worden opgevangen en verwerkt. Vooral omdat er perfecte verwerkingsplaatsen voorhanden zijn in Vlaanderen om die producten te ontmantelen en zoveel mogelijk materialen terug te winnen. Schadelijke stoffen in producten die bij de verwerking in de afvalfase kunnen vrijkomen en de recyclage dus sterk bemoeilijken, zouden zoveel mogelijk moeten worden vermeden. Dat is overigens terecht ook een van de basisprincipes van de grondleggers van de cradle-to-cradle filosofie, Michael Baumgart en William McDonough.

Voor de uitvoer van tweedehandsproducten of herbruikbare stoffen naar derde landen, moeten strikte criteria opgelegd worden, zeker als het om armere landen in het Zuiden gaat. Een instrument daartoe kan het opzetten zijn van recyclagepartnerschappen met landen in het Zuiden. De bedoeling moet zijn dat het gros van het elektronische afval of

bijvoorbeeld autowrakken in eigen land ontmanteld en gerecycleerd wordt. Maar omdat het niet realistisch is alle stromen naar derde landen af te blokken, is het beter armere regio's met die problematiek te ondersteunen en samen met hen goede recyclageprojecten op te zetten (technologietransfer), die dan op termijn in die landen voor de recyclage van hun eigen afvalstromen dienst kunnen doen.

Het doel van een grondstoffenefficiënte economie wereldwijd moet zijn dat materiaalstromen beperkt blijven (korte ketens) en dat ieder land zo veel mogelijk zorgt voor het sluiten van de eigen kringlopen (nabijheidsprincipe).

Hermes SANCTORUM

Filip WATTEEUW

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- overwegende dat:
 - 1° de Vlaamse industrie de komende jaren moet vergroenen om competitief te blijven en de overgang te maken naar een koolstofarme economie, en dat de Vlaamse industrie in een dergelijk scenario ook in sterke mate afhankelijk is van een aangepaste bevoorrading met grondstoffen;
 - 2° de mondiale vraag naar grondstoffen, in het bijzonder naar de zogenaamde ‘technologiemetalen’, voortdurend toeneemt;
 - 3° in de productiesector het aandeel van de materiaalkosten in de totale productiekosten groter wordt dan het aandeel van de personeelskosten; dat de arbeidsproductiviteit de afgelopen decennia veel meer is toegenomen dan de grondstoffenproductiviteit, waarbij uit ramingen blijkt dat arbeidskosten minder dan 20% van de prijs van een product vertegenwoordigen, terwijl grondstoffen 40% uitmaken; en dat dat impliceert dat we snel iets moeten doen om de grondstoffenefficiëntie te verbeteren;
 - 4° een felle strijd om grondstoffen de internationale betrekkingen schade kan toebrengen en tot grondstoffenconflicten kan leiden;
 - 5° die uitdagingen een kans kunnen zijn voor nieuwe, innovatieve, voor alle partijen gunstige partnerschappen en samenwerking tussen Vlaanderen en derde landen;
 - 6° in veel ontwikkelingslanden de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen ten gevolge van ondemocratische regimes, fraude, corruptie en/of gewapende conflicten niet ten goede is gekomen aan de bevolking;
 - 7° het grondstoffenverbruik of de Domestic Material Consumption (DMC) van de Vlaamse economie bijzonder hoog ligt en dat er vooralsnog een onvoldoende ont koppeling is gerealiseerd van het materialenverbruik en de economische groei en dat die ont koppeling niet het gevolg mag zijn van een verschuiving van materialenverbruik en milieu-impact naar andere landen, overwegende dat we nog maar aan de start staan van kringlopen voor materialenstromen in Vlaanderen;
 - 8° in Vlaanderen ook een sterkere beperking van de capaciteit voor de eindverwerking van afval van cruciaal belang is voor het bevorderen van een hogere mate van grondstoffenefficiëntie, overwegende dat Vlaanderen met haar Materialendecreet en de transitiearena ‘Plan C’ over troeven beschikt om de grondstoffenefficiëntie aanzienlijk op te drijven;
 - 9° meer recyclage van waardevolle materialen, in het bijzonder zeldzame aardmetalen, alleen mogelijk is wanneer ook meer producten op het eind van hun levenscyclus op deskundige wijze worden ontmanteld (industriële desassemblagelijnen);
 - 10° recyclage alleen winstgevend is indien gebruik kan worden gemaakt van betrouwbare en doeltreffende scheidingstechnologieën en scheidingsprocessen, aangezien de waarde van gerecycleerde materialen afhangt van hun fractiezuiverheid;
 - 11° vergroting van efficiëntie en meer recyclage goed is voor duurzaamheid, het concurrentievermogen en de zekerheid van bevoorrading;

wat de grondstoffenstrategie betreft:

- is van oordeel dat de nieuwe grondstoffenschaarste die zich wereldwijd aandient, voor Vlaanderen uitdagingen en kansen met zich meebrengt; en onderstreept dat het Vlaamse Gewest nu, op het moment dat de vraag naar grondstoffen mondiaal sterk toeneemt, de kans heeft om zijn grondstoffenefficiëntie te vergroten, en zo tegelijkertijd tegemoet te komen aan de behoeften van het bedrijfsleven en de grondstoffensector in Vlaanderen;

- onderstreept dat een billijke toegang tot grondstoffen, en stabiele en voorspelbare prijzen van grondstoffen van essentieel belang zijn voor het ontwikkelingspotentieel, het concurrentievermogen, de innovatiekracht en het behoud van de Vlaamse industrie; terwijl beperkingen in de toegang tot kritieke grondstoffen zoals zeldzame aardmetalen, net als een hoge prijsvolatiliteit, schadelijk kunnen zijn voor het concurrentievermogen, de milieuefficiëntie en de innovatievooruitzichten van de Vlaamse industrie, in het bijzonder ook voor kleine en middelgrote ondernemingen;
- is van mening dat een belangrijke verantwoordelijkheid voor een doeltreffende Vlaamse grondstoffenstrategie ook bij het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen ligt en dat de strategische betekenis van grondstoffen tot uitdrukking moet komen in de organisatie van het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen en in de personeelsbezetting van de betrokken handelsdelegaties; en onderstreept het belang van coördinatie van het Vlaamse beleid inzake buitenlandse handel en het federale buitenlandse beleid op het gebied van grondstoffen;
- verzoekt de Vlaamse Regering werk te maken van een eigen Vlaamse grondstoffenstrategie en een Vlaamse routekaart voor grondstoffen met horizon 2050 te ontwikkelen, in het kader waarvan potentiële toekomstige ontwikkelingen, bedreigingen en kansen met betrekking tot grondstoffen en kritieke grondstoffen in kaart worden gebracht, en die Vlaamse industrieën, wetenschappelijke instellingen en onderzoeksinstellingen kan helpen bij langetermijnplanning en langetermijninvesteringen;
- verzoekt de Vlaamse Regering daarbij een gedetailleerde analyse te maken van de materiaalstromen in Vlaanderen op basis van de hele levenscyclus van grondstoffen (van de winning tot het afvalstadium), uitgesplitst per sector, met het oog op het beoordelen en in voorstellen gieten van kostenefficiënte manieren voor het vergroten van recyclage van grondstoffen, met inachtneming van de milieu-impact;
- vraagt de Vlaamse Regering hierbij uitdrukkelijk te kiezen voor een verdergaande absolute loskoppeling van economische groei en grondstoffengebruik;
- vraagt de Vlaamse Regering uitdrukkelijk werk te maken van het identificeren van kritieke grondstoffen, inzonderheid belangrijke ‘technologiemetalen’, en verzoekt de Vlaamse Regering in dat verband:
 - 1° de lijst van kritieke grondstoffen regelmatig bij te werken en te zorgen voor een analyse van niet-zeldzame maar wel strategisch belangrijke grondstoffen;
 - 2° een risicoradar voor kritieke grondstoffen te ontwikkelen voor het analyseren van de bestaande en toekomstige behoeften en prijzen, alsook de negatieve effecten van tekorten in potentiële kritieke grondstoffen, in het bijzonder zeldzame aardmetalen, op de sectoren hernieuwbare energieën, spits technologie, de (vergroening van de) auto-industrie;
 - 3° een analyse te maken van de bevoorradingsketens die van kritieke grondstoffen afhankelijk zijn;
 - 4° te onderzoeken wat de milieukosten zijn van de winning van kritieke grondstoffen en wat haalbare alternatieven zijn;
- verzoekt de Vlaamse Regering in dat verband voldoende aandacht te geven aan zowel de financiële markten als de grondstoffenmarkten, aangezien beide voor specifieke problemen zorgen en aangepaste antwoorden vereisen; onderstreept het feit dat financiële markten en grondstoffenmarkten nu meer verstrengeld zijn dan ooit tevoren, en dat de prijsvolatiliteit van grondstoffen door speculatie wordt vergroot; wijst erop dat een goed werkende grondstoffenmarkt het bedrijfsleven de noodzakelijke stimulansen zal

bieden om grondstoffen efficiënt te gebruiken, grondstoffen te vervangen, aan recyclage te doen en meer te investeren in O&O-activiteiten, gericht op vervanging; en verzoekt de Vlaamse Regering om binnen het Europese kader maximaal aan te sturen op een goed functionerende grondstoffenmarkt – bijvoorbeeld door aan te dringen op een herziening van de richtlijn betreffende markten voor financiële diensten – om de handel transparanter te maken;

- vraagt de Vlaamse Regering het Vlaams Parlement via een jaarlijks voortgangsrapport op de hoogte te houden van de ontwikkeling van de Vlaamse grondstoffenstrategie en van de verwezenlijking van de doelstellingen ervan, inclusief een beoordeling vanuit de optiek van coherentie van het handels-, ontwikkelings- en milieubeleid en de sociale gevolgen;

wat betreft de evolutie van een uitdaging naar een kans voor de Vlaamse industrie: grondstoffenefficiëntie, hergebruik, recyclage en vervanging:

- wijst erop dat de grondstoffenuitdagingen tegelijkertijd een kans zijn om de industriebasis, de technologische capaciteit en de kennis van het Vlaamse Gewest te vernieuwen en het Vlaamse concurrentievermogen en gekwalificeerd arbeidspotentieel te vergroten door middel van een ambitieuze strategie voor industriële innovatie;
- wijst erop dat de nadruk dus moet worden gelegd op een goed grondstoffenbeheer, met name op een grotere doeltreffendheid, meer hergebruik en energie-efficiënte recyclage van grondstoffen, maar ook een effectieve vermindering van het verbruik van grondstoffen, onder meer door verbeterde productkwaliteitsnormen en de levensduurverlenging van producten; is van oordeel dat alle initiatieven in dat verband moeten stoelen op gedegen effectbeoordelingen, met speciale aandacht voor de potentiële gevolgen voor het milieu, de sociale gevolgen en de gevolgen voor het concurrentievermogen; en onderstreept het belang van een stelselmatige toepassing van de Vlaamse afvalstoffenhiërarchie zoals bedoeld in het Vlaamse Materialendecreet en in de Europese kaderrichtlijn Afval, waarin prioriteit wordt toegekend aan preventie, hergebruik en recyclage;
- erkent dat terugdringing van het grondstoffenverbruik, afvalpreventie en hergebruik fundamentele elementen zijn van de overgang naar een hulpbronnenefficiënte economie;
- vraagt de Vlaamse Regering een studie te verrichten naar:
 - 1° economische modellen als alternatief voor eigendom van goederen;
 - 2° businessmodellen die actoren in een materialenkring beter doen samenwerken (ketenbenadering);
 - 3° de gevolgen ervan voor grondstoffengebruik en grondstoffenterugwinning;
 - 4° en benadrukt dat bewustmaking de belangrijkste uitdaging is in dat verband;
- verzoekt de Vlaamse Regering de inzet van de volgende instrumenten voor het verhogen van de grondstoffenefficiëntie actief uit te testen en, waar zinvol, te veralgemenen: innovatiestimulering (bijvoorbeeld via het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT));
 - 1° de financiële ondersteuning van materiaalefficiënte productieprocessen;
 - 2° de uitbreiding van de ecodesignbenadering tot grondstoffen zodat producten vanaf het begin zo ontworpen worden dat ze op het eind van hun levenscyclus maximaal voor recuperatie in aanmerking komen;
 - 3° het opleggen van recyclagepercentages per productcategorie en minimumnormen voor gerecycleerd materiaal in nieuwe producten;

- 4° de steun voor materiaalrecyclage naar het model van en/of ter compensatie van de steun via groenestroomcertificaten;
 - 5° de instelling van een toprunnerprogramma voor producten op basis van de bereikte grondstoffenefficiëntie;
 - 6° de inzet van openbare aanbestedingen om grondstofefficiënte producten en producten die secundaire grondstoffen gebruiken, te bevorderen;
 - 7° het gebruik van ecolabels om consumenten de nodige informatie te geven over het grondstoffenverbruik en de eco-efficiëntie van de producten die ze kopen;
- verzoekt de Vlaamse Regering te onderzoeken hoe de bestaande milieubeleidsovereenkomsten (voor oude en vervallen geneesmiddelen, persdrukwerk, reclaimedrukwerk, frituuroliën, AEEA (afgedankte elektrische en elektronische apparatuur), afgedankte voertuigen, draagbare batterijen, loodstartbatterijen, afgewerkte olie en afvalbanden) kunnen worden versterkt met de bedoeling recyclage niet alleen in het algemeen te bevorderen, maar ook met het oog op het herwinnen van waardevolle grondstoffen, waaronder zeldzame aardmetalen, door middel van specifiekere vereisten inzake ontmanteling, en daartoe wijzigingsvoorstellen te presenteren;
 - vraagt de Vlaamse Regering in het kader van de Vlaamse grondstoffenstrategie de producentenverantwoordelijkheid als bedoeld in het Materialendecreet, waar nodig, uit te breiden en te onderzoeken voor welke nieuwe stromen een aanvaardingsplicht moet worden ingesteld en welke nieuwe milieubeheersovereenkomsten nodig zijn;
 - verzoekt de Vlaamse Regering te onderzoeken op welke wijze recyclage in relevante sectoren verder kan worden bevorderd, door het Materialendecreet en zijn uitvoeringsbesluiten te ontwikkelen tot een stimulerend kader voor een echte ‘kringlooeconomie’;
 - verzoekt de Vlaamse Regering ook met de andere gewesten en de Federale Regering te overleggen om de regelgeving in verband met minimale recyclagenormen (bijvoorbeeld in de federale wet op de productnormen en in samenwerkingsovereenkomsten) te harmoniseren om tot een grotere mate van samenhang te komen;
 - wijst op het belang van het tot stand brengen van industriële synergieën met betrekking tot recyclage en van het helpen van bedrijven om te ontdekken op welke wijze hun afvalstoffen en bijproducten als grondstoffen voor andere bedrijven of sectoren kunnen dienen; en verzoekt de Vlaamse Regering en de lidstaten benaderingen zoals het Britse National Industries Symbiosis Program (zie: <http://www.nisp.org.uk/>) te bevorderen;
 - verzoekt de Vlaamse Regering inzonderheid:
 - 1° projecten op het gebied van ‘urban mining’ te onderzoeken en te bevorderen, aangezien ‘urban mining’-bronnen een veel hoger rendement kunnen hebben dan primaire winningsbronnen, en een groot deel van de waardevolle secundaire grondstoffen geschikt zijn voor terugwinning, hergebruik en recyclage; en te investeren in projecten die het gebruik van grondstoffen over het algemeen verlagen en aldus bijdragen tot een maatschappelijke verandering;
 - 2° projecten inzake ‘landfill mining’ te bevorderen en te onderzoeken onder welke voorwaarden gesloten stortplaatsen opnieuw kunnen worden opengesteld om afval met de best beschikbare technieken te recyclen, aangezien dat kan resulteren in een grotere beschikbaarheid van grondstoffen in Vlaanderen en in de creatie van nieuwe werkgelegenheid;

- 3° het levenscyclusbeheer van gebouwen verder te bevorderen om er daar waar mogelijk voor te zorgen dat de in gebouwen gebruikte materialen voor 100% kunnen worden gerecycleerd;
- spoort de Vlaamse Regering aan een recyclagestrategie te ontwikkelen waarbij de terugwinning van grondstoffen zo dicht mogelijk bij de afvalbron plaatsvindt, aangezien zo een groter percentage grondstoffen kan worden herwonnen, het verloren gaan van grondstoffen kan worden voorkomen, de negatieve gevolgen voor het milieu kunnen worden beperkt en mogelijk een hogere energie-efficiëntie kan worden bereikt;
 - dringt er bij de Vlaamse Regering op aan steun te verlenen aan proefprojecten zoals ‘zero waste’-zones (actiemodel, gelanceerd door het EPA (Amerikaans Milieubureau) en de restauratiesector, dat naar andere sectoren kan worden uitgebreid; zie: <http://www.zerowastezones.org/>);
 - verzoekt de Vlaamse Regering steun te geven aan onderzoek en ontwikkeling voor recyclage, waaronder recyclage van zeldzame aardmetalen; verzoekt de Vlaamse Regering daarnaast te bekijken op welke wijze markten voor gerecycleerde materialen kunnen worden ondersteund; vraagt de Vlaamse Regering te onderzoeken op welke wijze de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen kan helpen bij het reduceren van de financiële risico’s van investeringen in recyclage-installaties met een hoog innovatiegehalte;
 - onderstreept de noodzaak om illegale transporten van recycleerbare materialen en van afvalstoffen met grondstoffen erin te bestrijden, verwijst in het bijzonder naar de maatregelen in de resolutie betreffende de export van illegale afvalstromen naar ontwikkelingslanden, die werd goedgekeurd door het Vlaams Parlement op 30 april 2009; onderstreept de nieuwe bepalingen die ter zake werden opgenomen in het Materialendecreet; wijst evenwel op het belang van een goede controle van die problematiek en handhaving van de bepalingen; verzoekt de Vlaamse Regering nog meer werk te maken van de actieve opsporing van illegale afvalstromen en regelmatig verslag uit te brengen over successen die worden behaald bij de bestrijding van illegale exporten van afvalstoffen;

wat duurzame grondstoffenwinning in Vlaanderen betreft:

- wijst op het belang van de duurzaamheidsdoelstellingen voor de winning van grondstoffen in het eigen gewest, vastgelegd in het Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan, met name:
 - 1° het ontginnen op een zodanige wijze dat er een maximale wederzijdse versterking ontstaat tussen de economische componenten, de sociale componenten en de milieucomponenten;
 - 2° het zuinig en doelmatig aanwenden van oppervlakedelfstoffen;
 - 3° het optimaal ontginnen binnen ontginningsgebieden op basis van een zuinig ruimtegebruik;
 - 4° het aanmoedigen van het gebruik van volwaardige alternatieven voor primaire oppervlakedelfstoffen en het maximale hergebruik van afvalstoffen, zodat de behoefte aan primaire oppervlakedelfstoffen ingeperkt wordt;
 - 5° het maximale behoud en de ontwikkeling van de natuur en het natuurlijke milieu;

- vraagt de Vlaamse Regering om verder werk te maken van de aanbevelingen, geformuleerd in het ‘Onderzoek Duurzame Bevoorrading’ (2008), met name:
 - 1° het nader kwantificeren van de impact van de ontginningsactiviteit op mens en milieu in Vlaanderen en in de verschillende regio’s van waaruit Vlaanderen oppervlaktedelfstoffen importeert;
 - 2° het ontwikkelen van een monitoringsysteem voor de import- en exportstromen van oppervlaktedelfstoffen;
 - 3° het uitbreiden van het onderzoek naar de werkgelegenheidseffecten tot een onderzoek naar de effecten op de hele toegevoegde waardecreatie;

wat billijke en duurzame bevoorrading met grondstoffen op internationaal niveau betreft:

- stelt vast dat de ontginning en productie van de geïmporteerde ruwe grondstoffen en (half)afgewerkte producten in Vlaanderen toeneemt (cf. Milieurapport Vlaanderen (MIRA)) en dat daardoor ook meer milieudruk wordt veroorzaakt in de exporteerende landen; en stelt dus vast dat Vlaanderen daardoor als het ware de milieudruk die gepaard gaat met de winning van grondstoffen, in toenemende mate uitvoert;
- erkent de legitieme rechten van regeringen en parlementen van ontwikkelingslanden om in het openbaar belang – in overleg met het maatschappelijk middenveld – de buitenlandse investeringen te reguleren, op zodanige wijze dat buitenlandse investeringen de lokale economie ten goede komen, een binnenlandse toegevoegde waarde creëren en de plaatselijke ontwikkeling bevorderen; en benadrukt dat de grondstoffenstrategie van Vlaanderen, België en de EU geen belemmering mag zijn voor die rechten;
- verzoekt de Vlaamse Regering voor samenhang te zorgen tussen ontwikkelings- en grondstoffenbeleid, waarbij men ten volle rekening houdt met de duurzame ontwikkelingskansen in de ontwikkelingslanden; verzoekt de Vlaamse Regering dus eerlijke recyclagepartnerschappen met ontwikkelingslanden te bevorderen in de geest van ‘fair trade’; dringt er daarom op aan dat er een clause in verband met mensenrechten en democratie wordt opgenomen in de toekomstige overeenkomsten met partnerlanden die grondstoffen exporteren; is van mening dat Vlaanderen, België en de EU ontwikkelingslanden eveneens moeten helpen bij het diversifiëren van hun economieën, vermindering van hun afhankelijkheid van de uitvoer van grondstoffen en vergroting van de waarde van hun producten door binnenlandse productie en verwerking;
- vraagt de Vlaamse Regering internationaal mee te ijveren voor de oprichting in WTO-verband (World Trade Organization) van een monitoringinstrument voor tarifaire en non-tarifaire belemmeringen voor de handel in grondstoffen en zeldzame aardmetalen, en de oprichting in G20-verband van een ‘Raw Materials and Rare Earths Stability Board’;
- vraagt de Vlaamse Regering in haar buitenlandse beleid en bij handelsmissies altijd op te komen voor sociaal verantwoord ondernemen, voor hoge milieunormen, sociale normen en arbeidsnormen in derde landen en voor het toepassen van de best beschikbare technologieën; vraagt de Vlaamse Regering als voorwaarde voor investeringssteun voor export van Vlaamse ondernemingen strikt de principes toe te passen van DEIO (duurzaam en ethisch internationaal ondernemen) die het Vlaams Agentschap Internationaal Ondernemen hanteert, naast de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de internationale standaard ISO 26000 voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (‘social responsibility’) en er zo onder meer voor te zorgen dat multinationale of Vlaamse ondernemingen die in derde landen grondstoffen winnen, zich aan alle gangbare sociale normen, milieu- en arbeidsnormen houden;

- is bezorgd over de voortdurende handel in en het gebruik van mineralen die afkomstig zijn uit conflictgebieden, waarbij de winning gewelddaden en onaanvaardbare illegale activiteiten met zich brengt; dringt er bij de Vlaamse Regering op aan de ontwikkeling te steunen van doeltreffende systemen voor de traceerbaarheid van grondstoffen – vanaf de invoer tot en met recycling of stort – en een wederzijds bindend certificeringstelsel voor grondstoffen en hun distributieketens (Certified Trading Chains) in te voeren, om eerlijke handel te kunnen garanderen en met name om oneerlijke handel in grondstoffen uit crisisgebieden te verhinderen; verzoekt de Vlaamse Regering met de relevante Europese en internationale instellingen samen te werken om de beste certificeringpraktijken vast te stellen en de harmonisatie ervan te bewerkstelligen; verzoekt de Vlaamse Regering voorts met een eigen voorstel te komen over verslaglegging per land inzake conflictmineralen; verzoekt de Vlaamse Regering te onderzoeken of de zogenaamde ‘fingerprinting’-technologie in dat verband kan worden gebruikt en proefprojecten op basis van de ervaringen die met de ‘coltan’-vingerafdruk zijn opgedaan, te bevorderen;
- benadrukt dat de financiële markten een belangrijke rol kunnen spelen om zowel producenten als gebruikers van grondstoffen tegen risico’s in te dekken; verzoekt de Vlaamse Regering om samen met de Federale Regering en de EU maatregelen te nemen om transparantie op de grondstoffenmarkten te garanderen en onverantwoorde grondstoffenspeculatie, die leidt tot misbruik van de grondstoffenmarkt, afdoend te voorkomen indien dat na een grondige empirische analyse noodzakelijk wordt geacht.

Hermes SANCTORUM

Filip WATTEEUW